

הם נזכרים בארכיונים מתקופת הקומוניזם ומנסים לאתר ברוסיה קרובי משפחה רחוקים דוברי יידיש. ברבנות לא מוכנים להכיר ביהדותם של עשרות אלפי עולים מחבר העמים, אבל בסניירת של ארגון רבני צהר לא מוכנים לוותר על אף יהודי

20 במאי 2010

ותות המצוקה ניכרו היטב על פניה של א' כשנכנסה למשרדי צהר בירושלים. הצעירה, עולה מאוקראינה שבסך הכל ביק' שה להתחתן כרת וכדי, גילתה שאמנם קשה מאוד להיות יהודי בגולה, אבל קשה לא פחות להוכיח שאתה יהודי בארץ הקודש. עם הבשורה הזאת, תוצרת הרבנות הראשית ומשרד הפנים, היא ניגשה לרב שמעון הר שלום.

"אני יהודייה, אבל לא מאמינים לי", סיפרה בסערת רגשות. "חשוב לי להמשיך את המסור רת, להתחתן בחתונה יהודית ושילדי יוכרו כיהודים. במשך שנים שמרנו על הגחלת, אבל במשרד הפנים וברבנות לא מוכנים להכיר בי ולרשום אותי כיהודייה".

הרב שמעון הר שלום, האחראי על יוזמת "שורשים", הבין היטב את המשמעות. הוא כבר נתקל במאות מקרים כאלה, וידע שהוא המוצא האחרון של א' לפני שתבחר בחתונה אורחית בניגוד לרצונה ונצאצאיה יאבדו את האפשרות לבוא בקהל ישראל.

לאחר שהרגיע את הצעירה, החל לחקור אותה בעדינות ואז התברר לו שכדי לחסוך מעצמה גילויי אנטישמיות קשים, החליפה סבתה של הצעירה את סעיף הלאום בתעודת הזהות מ"יהודי" ל"אוקראיני". א' אמנם גדלה בבית יהודי לכל דבר, אבל כשעלתה לארץ וביקשה להתחתן, היא מצאה את עצמה בפני שוקת שבורה. "הסיפור נשמע לנו אמין", מספר הרב הר שלום, "והחלטנו לבדוק אותו".

בדיוק בשביל משימות כאלה, חשב לעצמו הרב הר שלום, הוקמה הסניירת המוכרת של צהר, שאנשיה חודשים את הארכיונים ברחבי מדינות ברית המועצות לשעבר בחיפוש אחר מסמכים וסממנים שסייעו לעולים להוכיח את יהדותם.

"הצטיידנו בצידוד מקצועי לבריקת אמינות תעודות וזות ויצאנו לחפש רישומים שונים", הוא מספר. "במשך כשנתיים לא ויתרנו, עד שמצאנו את המסמכים המקוריים והיוזנו את השינוי בסעיף הלאום בתעודת הזהות". בית הדין הרבני, תורד לאל או לביורוקרטיה, הש'

תכנע באמינות המסמכים, וא' נרשמה כיהודייה ונישאה כדת.

לא חייבים להתחתן ברבנות

יותר ממיליון עולים הגיעו לישראל ממדינות ברית המועצות לשעבר. חלקם אמנם הצליחו לשמור על יהדותם, ולא פחות חשוב מכך – על המסמכים שמוכיחים את יהדותם. אבל בהשפעת השלטון הקומוניסטי איבדו רבים אחרים כל סממן יהודי, ומעריכי הגיור בישראל נאלצו לעבוד שעות נוספות. "עד היום הצלחנו להוכיח כ-5,000 מקרים של יהדות", מספר הר שלום, "אך קיימים גם מקרים שבהם מחליטים בני הווג לוותר על התהליך הארוך ובהורים בחתונה אורחית".

במקרה כזה נתקלו אנשי צהר לפני חודשים אחדים. בני זוג שקבעו תאריך לחתונה כחצי שנה מראש, גילו כי אחד מהם צריך להוכיח את יהדותו רק כאשר הגיעו להירשם ברבנות לפני החתונה. "הווג שכבר קבע תאריך באולם, שלח הזמנות ותיאם עם חתן, החליט כי הוא מוותר על חתונה יהודית ונודך את רישום הנישואים בחו"ל", מספר בצער הר שלום. "הילדים של זוג כזה כבר לא יוכלו להוכיח את יהדותם לעולם". בכל שנה משקיעה המדינה 54 מיליון שקל בגיור, להוכחת יהדות, סעיף משמעותי שיכול לחסוך הרבה כסף ולא מעט כאבי ראש, מקצה

במכון "עתים" עושים עבודה דומה לזו של רבני צהר, אבל רק בקרב העולים מארה"ב. "האנשים האלה הגיעו לישראל כיהודים וממש נדהמים ונעלבים שלא מכירים בהם ברבנות"

ישראל 850 אלף שקל בש"נה בלבד. ממקום שבתו בהיכל שלמה בירושלים מנהל הרב הר שלום את מרכז "שורשים", שמסייע לעולים בבירור יהדותם. לא לשווא נקרא האגף הזה של ארגון רבני צהר "חלון בין העולמות". בתקציבים דלים במיוחד, מוכיחים אנשי צהר שאפשר גם אחרת. בזמן שהמדינה, בחסות הממסד הרבני, מתעלמת מאותם 300 אלף חסרי דת, נאבקים הרב הר שלום וחבריו על כל נשמה יהודית.

מרכז "שורשים" חוקם לפני כחמש שנים על ידי ארגון רבני צהר בעידוד משרד הקליטה והיום הוא פועל בחסות משרד ראש הממשלה וגורמים בעולם היהודי. לא פעם, המסמכים שמצילים את בני הווג הם דיוקא המסמכים שנועדו להנציח את האפליה נגד היהודים בתקופה הסובייטית, מספרים בצורה "היום סעיף זה הופך לכלי עזר חשוב באמות היהדות ובהשתלבות מחדש של העולים בחברה היהודית".

מלבד חיפוש עיקש אחר מסמכים מצהובים בארכיונים עולמיים, שאל חלקם אפשר להגיע רק ברזים עקלקלות במיוחד, מוצאים אנשי יהדות הוכחת היהדות דרכים מקוריות לפרתן הבעיה. לפני חודשים אחדים, למשל, יצאו אנשי צהר לרוסיה כדי לסייע לצעירה שביקשה להתחתן דרך הרבנות בתוך זמן קצר במהלך החיפוש בעיר הולדתה הם הגיעו לסבתה, שנמצאת בשנות התשעים לחייה. כשהתחילו לשוחח עימה, החלה הסבתא לדבר איתם ביידיש שוטפת, ולאחר כשיצה ורצו שלפה לפתע ספר עתיק ללימוד תנ"ך באותה שיטה בדיק – שיחה ביידיש – משת משים לעתים גם ברבנות. בתוך דקות הושלמה המשימה הלא מסובכת במיוחד ויהדותה של הצעירה הוכחה. ממשכים ללקוח הבא.

"המטרה שלנו היא לנתח מסמכים קיימים, ולחפש ולהמליץ על איתור מסמכים חסרים", מסביר הרב הר שלום. "אנחנו נפגשים עם בני משפחה מבוגרים, מחפשים תמונות וממצאים יהודיים בארכיונים משפחתיים, נוסעים לחו"ל והולכים לבתי גורת לחפש מצבות". פ', צעירה אמריקאית, גדלה במשפחה יהודית לא דתית. לפני מספר שנים פגשה שליח סוכנות בקמפוס בפלורידה, התאהבה בו והשיגה הגיעו

לארץ וניגשו לרבנות במגדל העמק כדי לפתוח תיק נישואין. "את צריכה להוכיח יהדות", הבהירו ברבנות לפ'. "אם את רוצה, יש לנו חוקר פרטי שיעלה 600 שקל ויוכל לסייע".

בצר לה פנתה פ' למכון "עתים", שמסייע למערך הגיור בישראל. אנשי המכון מיהרו לשוחח עם האם, ואז התברר שהיא נישאה בטקס אורחי בארצות הברית, וללא כתובה. "איתרנו מסמך מבית כנסת קונסרבטיבי בקנדה על 'קריאת שם עברי' לאמא", מספר הרב שאול פרבר, ויד' מכון "עתים". "כשברקנו את ההיסטוריה של בית הכנסת, מצאנו שהרב היה 'מקובל' במעגלים אורתודוקסיים ואף הוסמך לרבנות על ידי ישיבה אורתודוקסית".

כאן לא תמו צרותיה של פ'. הרבנות בישראל חשדה שהאמא הייתה מאומצת, ואנשי "עתים" ניסו ללא הצלחה להעמיד אותם על טעותם. יומיים לפני החתונה, לאחר שהחוקר של הרבנות התעקש על כך שהאם מאומצת, הצליחו אנשי הרב פרבר לחבר את אב בית הדין לאם והראו לו את המצבות היהודיות על קברם של ההורים. ממש ברגע האחרון קיבלו פ' וכן זוגה את האישור להתחתן.

לך תוכיח שהרב אורתודוקסי

אם במדינות ברית המועצות לשעבר הבעיה היא העידוד רישום, הרי שבארצות הברית נובעות הבעיות הרבות ממסמכים שעליהם התומים רבנים רפורמיים, ד', למשל, עלתה לישראל מכורח חוק השבות על בסיס אישור מרב רפורמי. האישיורים, במקרה כזה, תקפים מבחינת הרישיות אך לא מבחינת הרבנות הראשית. כשניסתה להתחתן, סיברו ברבנות תל אביב להכיר ביהדותה ושלחו

אותה לחפש מסמכים שלא היו לה. "שבועיים לפני החתונה, כאשר היה כבר ספק רב אם תספיק להתחתן במדינת ישראל, היא הגיעה אלינו", מספר הרב פרבר, ויד' להיסטוריה של ארצות הברית במאה העשרים. "מיד הבנת שהרבנות רוצה לברר לאיזה צד ביהדות שייכים האם – לזרם האורתודוקסי או הרפורמי".

הרב פרבר הרים טלפון לאמה של ד' וראיין אותה. "גילית שסבתא רבתא של ד' היגרה מרוסיה לארצות הברית", מספר הרב פרבר, "והייתה חלק מההווי היהודי בניו אינגלנד של שנות ה-20 וה-30 במאה הקודמת".

הרב פרבר מיהר לחפש במסמכי ההגירה המקומיים, אבל מכיוון שהאם עברה כמה חתנות ברך, המסמכים אינם. אנשי "עתים" לא אמרו נואש והחלו לנבחר בארכיון בתי הספר היהודיים במסצ'וסטס, ואז התברר שהוריה של הסבתא רבתא שלחו אותה לבית ספר יהודי של הארגונים הסוציאליסטיים.

בעקבות המידע נזכרה אמה של ד' שסבתה הורישה לה ספרייה שלמה ביידיש, וגם שהיא נקברה בבית כפרות אורתודוקסי במסצ'וסטס. "ביקשתי מהמשפחה לשלוח לי תמונה של המי צבה", מספר הרב פרבר, "ועם העדויות, תמונת המשפחה והספרייה ביידיש הגעתי לבית הדין הרבני באמריקה, שמוכר על ידי הרבנות. הם מיד הבינו ש' יהודייה". פחות משבוע לפני החתונה הופיע הרב פרבר בפני בית הדין בשיקגו, והאישור התקבל והועבר לרבנות בישראל.

במקרה אחר התקשר למכון "עתים" יהודי בשם מרק, וסיפר כי בעוד 30 שעות הוא אמור להתחתן וש"צצה בעיה". התברר שאותו מרק הגיע לישראל כמתגרם בתחילת שנות ה-70 והתאהב בקיבוץניקית. כשנה לאחר מכן פרצה מלחמת יום הכיפורים, מרק התגרם להתגייס ולאחר מכן שב לארצות הברית.

לפני מספר שנים חזר מרק לישראל ופתח בחיפושים אחר אהובתו מהקיבוץ. השניים, שה' תגרשו בינתיים מבני זוגם, נפגשו, התאהבו מחדש והחליטו להתחתן. יומיים לפני החופה, כשהגיעו לאסוף את הכתובה, פנה אליהם הפקיד ואמר: "שכחתי לבקש מכם אישור יהדות. האם יש לך מכתב שיאשר את יהדותך?" מרק מיהר להגיש את המכתב שבאמצעותו עלה לישראל, שמעיד על כך שהוא חלק מקהילה קוני סרבטיבית בשיקגו. "בשבילי הרב שלך הוא פחות מגוי", השיב לו הפקיד, והודיע לו כי החתונה בטובל.

בתוך שעות ספורות איתרו במכון "עתים" את מספר הטלפון של בן דודו של מרק מצד אמו, שמ' שתייד לקהילה האורתודוקסית בניו יורק.

אלא שבן דודו היה באותה שעה על מיסה להונג קונג. לאחר מכן ניסו לאתר רבנים שהכירו את המשפחה, אך ללא הצלחה. גם מסמכי ההגירה לא נתנו אינדיקציה מוחלטת לכך שמרק הוא נכדה של אותה סבתא הרשומה בהם. כששמענו לא נותרו כבר ברירות, התקשר הרב פרבר לכל בתי העלמין היהודיים בשיקגו וחיפש את קברם של ההורים. לאחר שעה ארוכה נמצאה המצבה, ונציגה מקומית צילמה אותה והעבירה את התמונות במהירות לישראל. "קיבלנו את האישור בתשע בוקר בבית הדין הרבני בשיקגו, ובערב עזרנו להתנוה".

מדי שנה מטפלים במכון "עתים" ב-250 תיקים של הוכחת יהדות, בעיקר בארצות הברית. "אנשי שם האלה הגיעו לישראל כיהודים, והם ממש נדהמים ונעלבים מזה שבית הדין הרבני לא מכיר בהם", מספר הרב פרבר. "אנחנו משתכללים מבחינה מקצועית והיום יש לנו מכשירים וכישורים לברוק מי באמת יהודי ומי לא", מוסיף הרב הר שלום. "יופיים יש, אבל זה נדיר ואנחנו עולים על זה אם זה קורה. אם יש ספקות נמשיך ונחקר עד שנדע בוודאות. היו מקרים שנשארו באוויר, אבל הם מעטים ואנחנו משתרלים להפחית כמות המקרים".